

Visoka obletnica slovenske stroke varnosti in zdravja pri delu

Z Društvom varnostnih inženirjev Ljubljana že 60 let v družbi najboljših (1955–2015)

Društvo varnostnih inženirjev Ljubljana je 60 let po svoji ustanovitvi vitalno in aktivno, saj ima med slovenskimi regionalnimi društvi varnostnih inženirjev največ članov in v njem mladih obrazov ne primanjkuje. Da smo z njim že 60 let v družbi najboljših, piše na koncu elektronskih obvestil, ki jih v letošnjem jubilejnem letu člani prejemajo od svojega marljivega predsednika. Po podatkih iz utemeljitev posebnih priznanj Avgusta Kuharja je bilo ljubljansko društvo varnostnih inženirjev ustanovljeno prvo (1955), po letnici ustanovitve pa mu sledijo mariborsko in Zveza društev varnostnih inženirjev Slovenije (1957), celjsko (1959) ter novogoriško (1961), če omenimo le najstarejše.

Iz zgodovine društva: Dne 14. 10. 1955 je bil v Ljubljani na pobudo Zlatka Šormana in Ludovika Kavsa ustanovni občni zbor Društva varnostnih inženirjev in tehnikov Ljudske republike Slovenije (DVIT), katerega pravni naslednik je sedanje ljubljansko društvo. Ustanovnega občnega zbora se je udeležilo 60 zastopnikov iz vseh glavnih industrijskih področij oziroma panog iz vse Slovenije. Redni člani so lahko postali vsi, ki so se poklicno ukvarjali s higiensko-tehnično zaščito pri delu. To so bili predvsem varnostni inženirji in tehniki, obratni zdravniki, industrijski higieniki, inšpektorji dela in poklicni referenti za higiensko tehnično zaščito pri delu. Namen društva je bil *»pospeševati napredek in razvoj higiensko tehnične zaščite pri delu ter varstvene vzgoje, izpopolnjevati strokovno raven svojih članov, zastopati materialne in moralne koristi svojih članov ter gojiti stike s sorodnimi strokovnimi društvi doma in v inozemstvu. Izdajalo bo strokovne članke, literaturo, prirejalo strokovne razstave.«*

Tako visoka obletnica zbuja zanimanje o začetkih varnosti in zdravja pri delu na slovenskih tleh in o njeni ureditvi v državah, v katerih smo Slovenci živeli v preteklem stoletju in pol. Janko Švajger je o teh začetkih pisal v svoji knjigi iz leta 1971 *»Varnost pri delu, Teorija in praksa«*. Zapisal je, da se je v Avstro-Ogrski po letu 1883 z varnostjo pri delu ukvarjala izključno inšpekcija dela. Nova država Jugoslavija je prinesla novo zakonodajo. Po letu 1921 je bila inšpekcija dela uvedena na njenem celotnem ozemlju. Leto kasneje sta bila sprejeta še Zakon o varstvu delavcev in Zakon o zavarovanju delavcev. Inšpektorji za delo so delovali na podlagi pravilnikov o higienskih in tehničnih varnostnih ukrepih pri delu, a njihova pooblastila so se s časom zmanjševala. Kot izvršni organ zavarovanja delavcev pa je deloval *»Osrednji urad za zavarovanje delavcev«* v Zagrebu z okrožnimi uradi, ki so imeli pooblastilo določati višji prispevek za zavarovanje, če delodajalec ni spoštoval njegovih odločb o varstvu pri delu. Osrednji urad je izdajal strokovno revijo *»Radniška zaščita«* in imel štiri inženirje v odseku za preprečevanje nesreč ter delovno skupnost zdravnikov okrožnih uradov za higieno dela. Kakšna je bila takratna realnost, lahko razberemo iz Švajgerjevega opisa, da so *»prizadevanja ovirali konservativnost in primitivnost delodajalcev, premajhna prosvetljenost delavcev, neaktivnost sindikatov in delavskih zbornic ter omalovaževanje in nerazumevanje upravnih organov za reševanje o varnosti pri delu«*.

Po drugi svetovni vojni se je z novo oblastjo znova prenovila vsa zakonodaja. Leta 1946 je bila ustanovljena inšpekcija dela, ki je sprejela 19 varnostnih pravilnikov. V okviru socialnega zavarovanja je bil sprva posebni preventivni sklad za preprečevanje nesreč pri delu, ki pa je bil kmalu odpravljen. Kmalu po končani obnovi v drugi svetovni vojni opustošenega gospodarstva pa so nekatera večja slovenska podjetja sama od sebe zaposlila poklicne *»varnostne tehnike«* oziroma poklicne *»referente za varnost pri delu«*. Vladimir Javor je leta 1964 v reviji Delo in varnost zapisal, da so jih pred tem poslali v ravenško železarno gledat k *»čarodeju varnostne umetnosti Avgustu Kuharju, kako se izdeluje varnost«*. Zakon o

delovnih razmerjih iz leta 1955 je prvič omenjal higiensko in tehnično varstvo pri delu, kakor se je varstvo pri delu imenovalo do leta 1957. Z uvedbo delavskega samoupravljanja, zlasti pa z zveznim jugoslovanskim Temeljnim zakonom o varstvu pri delu iz leta 1965 in slovenskim republiškim Zakonom o varstvu pri delu iz leta 1966 je bila skrb za varstvo pri delu v celoti prenesena na delovne organizacije. Šele takrat se je skrb za varnost pri delu, kakršno so pred tem prostovoljno uvajala nekatera večja podjetja, razširila v vse delovne organizacije.

Švajgerjevi opisi nakazujejo, da se je varnost pri delu v petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja v Sloveniji prej kot v drugih delih Jugoslavije in spontano razvijala v večjih podjetjih, še preden jih je k temu zavezala zakonodaja. Zdi se celo, da je slovenska stroka, ki se je samoorganizirala, bila pobudnica razvoja in predpisov. Švajger piše, da so se varnostni tehniki, ki so jih večja podjetja prostovoljno zaposlila, pred 60 leti organizirali v *»Društvo varnostnih inženirjev in tehnikov«* v Ljubljani. *S pozneje ustanovljenimi podružnicami v Mariboru, Celju, Kranju, Novem mestu in Novi Gorici pa so se združili v Zvezo društev varnostnih inženirjev in tehnikov, ki šteje okoli 400 članov. Varnostni inženirji na Hrvaškem, v Bosni, Srbiji in Makedoniji so se organizirali precej pozneje.* Švajger nakaže, da je bil to izjemen dosežek, saj naj bi bila na primer *»Nemška zveza varnostnih inženirjev«* ustanovljena leta 1954 in v 35.000 največjih nemških podjetjih naj bi bilo še leta 1962 zgolj 300 poklicnih varnostnih inženirjev.

Slovenska društva varnostnih inženirjev so med drugim v tistih časih dala pobudo za ustanovitev zavoda in inštituta za varstvo pri delu v Ljubljani in Mariboru ter za višješolski študij. Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Ljubljani, kjer danes poteka prvostopenjski univerzitetni študijski program Tehniška varnost za pridobitev strokovnega naslova diplomirani inženir tehniške varnosti (UN), na svoji spletni strani opisuje njegovo zgodovino. Prvi začetki pravega izobraževanja in vzgoje na področju varstva pri delu segajo v leto 1954, ko je Zavod za preučevanje varnosti pri delu Socialistične republike Slovenije v okviru dopisne šole organiziral enoletno izobraževanje za področje Slovenije in Jugoslavije. Leta 1960 je bila ustanovljena prva strokovna višja šola za varstvo pri delu pri Zavodu za izobraževanje kadrov in preučevanje organizacije dela v Kranju. Iz tega programa je leta 1963 nastala dvoletna Višja tehniška varnostna šola v sestavu Višje šole za organizacijo dela v Kranju. Leta 1966 pa je Zveza varnostnih inženirjev in tehnikov ustanovila samostojno Višjo tehniško varnostno šolo, prvo samostojno višjo šolo za varstvo pri delu v Evropi! Verificirana je bila leta 1969 in kljub *»pogostemu nasprotovanju in težnjam po ukinitvi«* z novimi generacijami kvalificiranih strokovnjakov zarezala vidno sled v slovensko pojmovanje varstva pri delu in varnostno kulturo.

Ti opisi kažejo, da se je stroka vedno srečevala z *»omalovaževanjem in nerazumevanjem«* ter *bila izpostavljena »pogostemu nasprotovanju in težnjam po ukinitvi«*. Ker sta se varnost in zdravje pri delu v preteklih desetletjih kljub temu korenito izboljšala, to zato najbrž smemo pripisati tudi pobudam in vztrajnosti društev varnostnih inženirjev. In med njimi brez najmanjšega dvoma tudi Društvu varnostnih inženirjev Ljubljana.

Zato veljata društvu zahvala in voščilo: *»Še na mnoga leta!«*

Lučka Böhm

Na slavnostni akademiji ob 60-letnici Društva varnostnih inženirjev Ljubljana, ki je bila 5. okt. 2015 v veliki dvorani ljubljanske mestne hiše na Mestnem trgu 1 v Ljubljani, je Fundacija Avgusta Kuharja od društva prejela zahvalo za dolgoletno sodelovanje: